

Izabella Gil, Piotr Gil, Emilia Gil

Q

&

A

**Postępowanie
cywilne
przed
egzaminem**

Wolters Kluwer

LEGENDA

pytanie

wyjątek od zasad czy reguł

najważniejsze informacje

norma prawna

niezbędna wiedza

literatura

zob. wcześniej opisane zagadnienia

orzecznictwo

Postępowanie cywilne **przed egzaminem**

Izabella Gil, Piotr Gil, Emilia Gil

WYKAZ SKRÓTÓW

Dz.U. – Dziennik Ustaw

Dz.Urz. UE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej

k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny

(Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)

Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.

(Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)

k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

(Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)

M.P. – Monitor Polski

OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

OSNCK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna

(do 1961 r.)

SN – Sąd Najwyższy

u.k.s. – ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych

(Dz.U. z 2022 r. poz. 1168)

SPIIS TREŚCI

4 Wykaz skrótów

11 **WSTĘP**

13 **ROZDZIAŁ 1 Postępowanie cywilne – zagadnienia ogólne**

13 1. Sprawy rozpatrywane w postępowaniu cywilnym

15 2. Nadużycie praw procesowych

20 3. Przestanki procesowe

25 4. Organ procesowy

27 5. Skład sądu

29 6. Właściwość sądu

37 7. Wyłączenie sędziego

40 8. Referendarz sądowy

41 Esencja wiedzy

42 **ROZDZIAŁ 2 Strony i uczestnicy postępowania cywilnego**

42 1. Strony i uczestnicy postępowania cywilnego

46 2. Legitymacja procesowa

49 3. Następstwo procesowe

50 4. Współuczestnictwo procesowe

53 5. Interwencja główna

54 6. Interwencja uboczna

56 7. Przypozwanie

57 8. Podmioty występujące w postępowaniu na prawach stron

60 9. Zastępstwo i reprezentacja stron i uczestników

65 10. Przedstawicielstwo ustawowe

65 Esencja wiedzy

66 **ROZDZIAŁ 3 Pozew, powództwo, rodzaje powództw oraz skutki
wytoczenia powództwa i doręczenia pozwu**

66 1. Pozew

66	2. Powództwo
69	3. Kumulacja roszczeń
70	4. Rozdrobnienie roszczeń
71	Esencja wiedzy
72	ROZDZIAŁ 4 Czynności procesowe
72	1. Pojęcie czynności procesowych
75	2. Wartość przedmiotu sporu
78	3. Elementy konstrukcyjne pism procesowych
82	4. Zaliczka na poczet wydatków
83	5. Terminy
85	6. Doręczenia
91	Esencja wiedzy
92	ROZDZIAŁ 5 Postępowanie mediacyjne i postępowanie pojednawcze
92	1. Cel mediacji w postępowaniu cywilnym
95	2. Specyfika postępowania pojednawczego
96	Esencja wiedzy
97	ROZDZIAŁ 6 Postępowanie przed sądem pierwszej instancji
97	1. Wszczęcie postępowania
101	2. Zmiana i cofnięcie powództwa
104	3. Organizacja postępowania i przygotowanie rozprawy
106	4. Posiedzenie przygotowawcze
110	5. Posiedzenia sądowe
112	6. Rozprawa
113	7. Obrona pozwanego
117	8. Postępowanie dowodowe
120	9. Ocena dowodów
121	10. Rodzaje faktów
122	11. Ciężar dowodu (<i>onus probandi</i>)
125	12. Domniemanie prawne (<i>praesumptio iuris tantum</i>)
126	13. Dowód <i>prima facie</i>

127	14. Przebieg postępowania dowodowego
130	15. Pojęcie dowodu i środka dowodowego
131	16. Rodzaje środków dowodowych i dowodów
144	17. Zakazy dowodowe – hierarchia dostępu do dowodu
145	Esencja wiedzy
146	ROZDZIAŁ 7 Zawieszenie postępowania
146	1. Podstawy zawieszenia postępowania
148	2. Podjęcie zawieszonego postępowania
151	Esencja wiedzy
152	ROZDZIAŁ 8 Merytoryczne i formalne zakończenie postępowania cywilnego
152	1. Zasady orzekania
153	2. Wyroki
156	3. Formalne zakończenie postępowania
158	4. Umorzenie postępowania
159	5. Skutki prawomocności
165	Esencja wiedzy
166	ROZDZIAŁ 9 Koszty w postępowaniu cywilnym
166	1. Koszty procesu a koszty postępowania
167	2. Inne zasady orzekania o kosztach
169	3. Koszty sądowe
171	4. Zwolnienie od kosztów sądowych
173	5. Koszty w postępowaniu nieprocesowym
173	6. Koszty w postępowaniu zabezpieczającym
174	7. Koszty w postępowaniu egzekucyjnym
174	Esencja wiedzy
175	ROZDZIAŁ 10 Środki zaskarżenia
175	1. Pojęcie i rodzaje środków zaskarżenia
176	2. Apelacja

183	3. Zażalenie
187	4. Skarga kasacyjna
193	5. Skarga o wznowienie postępowania
197	6. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia
201	7. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego
202	Esencja wiedzy
203	ROZDZIAŁ 11 Postępowania odrębne
203	1. Rodzaj postępowań odrębnych uregulowanych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego
204	2. Postępowanie w sprawach małżeńskich
206	3. Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi
209	4. Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych
214	5. Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych
220	6. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania
220	7. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową
221	8. Postępowania w sprawach z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji i poczty, transportu kolejowego oraz rynku wodno-kanalizacyjnego
221	9. Postępowanie w sprawach własności intelektualnej
225	10. Postępowanie nakazowe i upominawcze
231	11. Postępowanie uproszczone
234	12. Europejskie postępowanie w sprawach transgranicznych
234	13. Postępowania elektroniczne
237	Esencja wiedzy
238	ROZDZIAŁ 12 Postępowanie nieprocesowe
238	1. Stosunek postępowania nieprocesowego do postępowania procesowego

242	2. Właściwość sądu w postępowaniu nieprocesowym
245	3. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego (art. 398 ²² oraz art. 518 ¹ k.p.c.)
246	4. Uczestnicy postępowania nieprocesowego
250	5. Zasady orzekania o kosztach postępowania nieprocesowego
251	Esencja wiedzy
252	ROZDZIAŁ 13 Postępowanie zabezpieczające
252	1. Specyfika i charakter prawny postępowania zabezpieczającego
253	2. Strony postępowania zabezpieczającego
254	3. Organy postępowania zabezpieczającego
257	4. Sposoby zabezpieczeń
265	5. Wykonanie udzielonych zabezpieczeń
267	6. Zaskarżenie rozstrzygnięć w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia
267	7. Uchylenie udzielonego zabezpieczenia
268	8. Upadek udzielonego zabezpieczenia
270	9. Koszty postępowania zabezpieczającego
271	Esencja wiedzy
272	ROZDZIAŁ 14 Postępowanie klauzulowe
272	1. Cel prowadzenia postępowania klauzulowego
279	2. Zasady nadawania klauzuli wykonalności przeciwko lub na rzecz następców prawnych
281	3. Zaskarżenie postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności
282	4. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego
283	5. Stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty
284	6. Zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń
284	7. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych
285	Esencja wiedzy

286	ROZDZIAŁ 15 Postępowanie o wyjawienie majątku
286	1. Cel prowadzenia postępowania o wyjawienie majątku
286	2. Podmiot właściwy do nakazania dłużnikowi wyjawienia majątku
289	3. Sankcje stosowane w postępowaniu o wyjawienie majątku
289	Esencja wiedzy
290	ROZDZIAŁ 16 Postępowanie egzekucyjne
290	1. Cel prowadzenia postępowania egzekucyjnego
291	2. Podmioty postępowania egzekucyjnego
293	3. Wszczęcie postępowania egzekucyjnego
303	4. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego
304	5. Umorzenie postępowania egzekucyjnego
309	6. Ograniczenia w prowadzeniu egzekucji
313	7. Zbieg egzekucji
315	8. Plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji
319	9. Środki zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym
324	10. Powództwa przeciwegzekucyjne
326	Esencja wiedzy
327	ROZDZIAŁ 17 Postępowanie przed sądem polubownym
327	1. Cel prowadzenia postępowania polubownego
331	2. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego
334	3. Uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej
335	Esencja wiedzy
336	ROZDZIAŁ 18 Międzynarodowe postępowanie cywilne
336	1. Jurysdykcja krajowa
338	2. Immunitet sądowy i egzekucyjny
339	Esencja wiedzy

Celem opracowania jest przekazanie skondensowanej wiedzy w formie zrozumiałych (prosty) pytań i odpowiedzi, które pozwolą efektywniej ją przyswajać. Taka metoda nauki pozwala na lepsze zapamiętywanie informacji, co zostało potwierdzone w badaniach naukowych, a także na zweryfikowanie materii, która wymaga powtórzenia.

Autorzy mają nadzieję, że forma opracowania pozwoli nie tylko na przyswojenie podstawowych zagadnień z postępowania cywilnego, a także będzie pomocnym narzędziem do powtórzenia tych zagadnień przed egzaminem.

Opracowanie zawiera krótkie wprowadzenie do każdego zagadnienia w ramach poszczególnych części Kodeksu postępowania cywilnego, pytania wraz z odpowiedziami oraz wskazane przepisy, które będą konieczne do zrozumienia danej regulacji prawnej.

Z punktu widzenia Czytelnika największą korzyścią jest to, że pytania zostały opracowane przez młodego autora we współpracy z nauczycielami akademickimi. Świeże spojrzenie na postępowanie cywilne, pod merytorycznym nadzorem wieloletnich praktyków, umożliwiło zaprezentowanie wiedzy w zwięzły sposób, przy jednoczesnym kompleksowym omówieniu najważniejszych zagadnień.

Przed rozpoczęciem lektury warto zapoznać się z „legendą” znaków graficznych stosowanych w opracowaniu.

Autorzy

ROZDZIAŁ 1

Postępowanie cywilne – zagadnienia ogólne

1. SPRAWY ROZPATRYWANE W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Za sprawy cywilne, do rozpoznawania których powołane są sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy (o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej – art. 2 k.p.c.), uznaje się sprawy ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (art. 1 k.p.c.).

Na podstawie jakich kryteriów dokonuje się wyodrębnienia spraw cywilnych?

Ustawowa definicja spraw cywilnych, zawarta w art. 1 k.p.c., pozwala na **wyodrębnienie spraw** rozpoznawanych przez sądy na podstawie:

- ↳ **kryterium materialnoprawnego** → unormowanych przepisami prawa cywilnego, a w szczególności sprawy z zakresu: **prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy**; sprawy należące do tej grupy pozostają zawsze sprawami cywilnymi, bez względu na organ właściwy do ich rozpoznawania;
- ↳ **kryterium formalnoprawnego** → przekazanych do właściwości sądów powszechnych, a w szczególności sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz „inne sprawy”, do których przepisy Kodeksu

postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych (np.: zaskarżanie uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni, ochrona konkurencji i konsumenta).

§

Art. 2 § 1 k.p.c. – do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy.

Q

Czy dopuszczalność drogi sądowej przesądza o skuteczności dochodzenia roszczenia w postępowaniu cywilnym?

Nie, ponieważ dopuszczalność drogi sądowej w określonej sprawie stanowi przesłankę procesową, warunkującą możliwość prowadzenia postępowania oraz uzyskania orzeczenia w postępowaniu sądowym w celu zapewnienia ochrony prawnoprosesowej. Natomiast skuteczność dochodzonego roszczenia wiąże się z aspektem zasadności roszczenia (w znaczeniu materialnoprawnym). Są to zatem dwie odrębne kwestie. Sam dostęp do sądu nie decyduje o uwzględnieniu żądań dotyczących wnioskowanej ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym. Natomiast przesłanka procesowa dopuszczalności drogi sądowej warunkuje możliwość wszczęcia i prowadzenia postępowania oraz wydania rozstrzygnięcia w sprawie cywilnej.

Q

Jakie rodzaje postępowania cywilnego można wyróżnić na podstawie systematyki Kodeksu?

Na podstawie systematyki Kodeksu postępowania cywilnego można wyróżnić następujące rodzaje postępowania cywilnego:

- ▶ postępowanie rozpoznawcze,
  - ↳ tryb procesowy oraz tryb nieprocesowy,
- ▶ postępowanie zabezpieczające,
- ▶ postępowanie egzekucyjne,
- ▶ postępowanie międzynarodowe,
- ▶ postępowanie przed sądem polubownym (arbitrażowe),

- ↳ jednakże to postępowanie nie spełnia wymogu postępowania sądowego → jest przejawem alternatywnych metod rozpoznania spraw cywilnych (ADR).

Co stanowi przedmiot postępowania cywilnego?

Przedmiotem postępowania sądowego jest **roszczenie procesowe**, tj.:

- ↳ skierowane do sądu i oparte na przytoczonych okolicznościach faktycznych,
- ↳ żądanie udzielenia ochrony prawnej, poprzez wydanie rozstrzygnięcia konkretyzującego normę prawną.

2. NADUŻYCIE PRAW PROCESOWYCH

Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania **nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono** – nadużycie prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.).

Jakie zachowania mogą być zakwalifikowane jako nadużycie prawa procesowego?

Za nadużycie prawa procesowego można uznać między innymi:

- ↳ celowe opóźnianie postępowania sądowego;
- ↳ celowe wielokrotne zgłaszanie tych samych wniosków w toku postępowania;
- ↳ podnoszenie nieuzasadnionych zarzutów i środków zaskarżenia, w tym tzw. zażalenia kaskadowe;
- ↳ kwestionowanie decyzji procesowych sądu opartych na prawidłowym stosowaniu norm procesowych;
- ↳ zgłaszanie niezasadnych wniosków o wyłączenie sędziego.

Q

Jakie sankcje może nałożyć sąd w związku z nadużywaniem praw procesowych przez stronę?

Sąd może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:

- ▶ na stronę nadużywającą uprawnień procesowych nałożyć grzywnę;
  - ▶ niezależnie od wyniku sprawy, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w jej rozpoznaniu, włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywałby to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości;
  - ▶ na wniosek strony przeciwnej:
    - przyznać od strony nadużywającej uprawnień procesowych koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie;
    - podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony, której nadużycie uprawnień procesowych spowodowało zwłokę w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce. Stopa może zostać podwyższona nie więcej niż dwukrotnie (art. 226² § 2 k.p.c.).
- ↳ Sankcje mogą zostać nałożone w sposób **kumulatywny**.

Q

Na czym polegają zasady procesowe w postępowaniu cywilnym?

Zasady procesowe stanowią normy zawierające założenia, według których toczy się postępowanie cywilne, kształtują bowiem jego treść i formę. Zasady nie są wyraźnie wyodrębnione, lecz zostały rozporoszone w poszczególnych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.

Q

Jakie są naczelne zasady postępowania cywilnego?

Do naczelnych zasad postępowania cywilnego zaliczane są:

- ▶ **zasada równości** –
  - ↳ przyznaje stronom i uczestnikom postępowania równy dostęp do organów wymiaru sprawiedliwości, strony są traktowane w taki sam sposób według norm prawnych;

- ▶ **zasada dyspozycyjności** –
  - ↳ inaczej zasada rozporządzalności stron procesowych; strony mają prawo zawrzeć ugodę sądową, przykładowo powód może cofnąć pozew, a pozwany uznać powództwo;
- ▶ **zasada kontradiktoryjności** –
  - ↳ inaczej zasada sporności;
- ▶ **zasada prawdy materialnej** –
  - ↳ wydanie orzeczenia przez sąd, które jest zgodne ze stanem faktycznym w danej sprawie;
- ▶ **zasada koncentracji materiału procesowego** –
  - ↳ nakazuje sądowi prowadzenie postępowania w taki sposób, aby postępowanie było prowadzone szybko i sprawnie oraz aby zebrano dowody niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy;

§

Art. 6 § 1 k.p.c. Sąd powinien przeciwdziałać przewlekaniu postępowania i dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, jeżeli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy.

- ▶ **zasada bezpośredniości** –
  - ↳ całe postępowanie dowodowe musi być przeprowadzone przed sądem, przed którym nastąpi zbadanie i rozstrzygnięcie sprawy (wyjątkiem jest między innymi tzw. sędzia wyznaczony oraz sąd wezwany – por. art. 236 k.p.c.);
- ▶ **zasada ustności i pisemności.**

Q

Jak realizowana jest zasada równości w postępowaniu cywilnym?
Zasada równości realizowana jest poprzez:

- ▶ **powinność wysłuchania obu stron** (*audiatur et altera pars*); przy czym:
  - ↳ każda ze stron ma możliwość zaprezentowania swojego stanowiska;
- ▶ **stronom i uczestnikom występującym bez profesjonalnego pełnomocnika** sąd powinien udzielać niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych;

- ▶ powinna być zapewniona możliwość skorzystania przez strony z takich samych środków obrony praw w trakcie toczącego się postępowania;
- ▶ powinien być zapewniony dostęp do takich samych środków procesowych.

Q

Czym skutkuje naruszenie zasady równości?

Naruszenie tej zasady stanowi poważne uchybienie i może skutkować nieważnością postępowania. Nierówne traktowanie stron może uzasadniać wniosek o wyłączenie sędziego (*iudex suspectus*).

Q

Jakie wyróżnia się rodzaje dyspozytywności?

Wyróżnia się zasadę dyspozycyjności materialnej i formalnej.

Dyspozycyjność **materialna** przejawia się w tym, że:

- ↳ strony mogą swobodnie dysponować swoimi uprawnieniami, które wynikają z prawa materialnego;
- ↳ powód realizuje ją poprzez → wniesienie pozwu, cofnięcie pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia, zmianę powództwa;
- ↳ pozwany realizuje ją poprzez: wniesienie powództwa wzajemnego, uznanie powództwa;
- ↳ obie strony mogą zawrzeć ugodę sądową, która kończy spór.

Dyspozycyjność **formalna** przejawia się w:

- ↳ w możliwości rozporządzania czynnościami procesowymi i tokiem procesu (poprzez zgłaszanie wniosków formalnych, np. o zawieszenie postępowania, zwolnienie od kosztów procesu itd.);
- ↳ braku możliwości wszczynania przez sąd postępowania z urzędu.

!

Wyjątek: w trybie nieprocesowym postępowanie może być wszczynane z urzędu na mocy przepisów szczególnych, aktywna rola sądu została mocno zaznaczona również w postępowaniu z zakresu prawa pracy.

Jakie jest główne założenie zasady kontradiktoryjności?

Zasada ta zakłada, że w procesie istnieją dwa przeciwstawne stanowiska. Zgodnie z tą regułą sąd może rozstrzygać jedynie na podstawie dowodów zawnioskowanych przez strony procesowe.

Wyjątek: sąd może przeprowadzić dowody niewnioskowane przez strony (art. 232 zdanie drugie k.p.c.). Regulacja ta odnosi się do ochrony praw konsumenta oraz tzw. do procesów fikcyjnych.

Jaka zasada jest przeciwieństwem zasady kontradiktoryjności?

Zasada inkwizycyjności, która zakłada, że to na sądzie ciąży obowiązek poszukiwania i przeprowadzania dowodu.

Jakie wyróżnia się systemy koncentracji materiału dowodowego?

Wśród systemów koncentracji materiału dowodowego wyróżnia się system prekluzji dowodowej i system dyskrecjonalnej władzy sędziego.

- ▶ **System prekluzji** polega na tym, że strony mają obowiązek przedstawić od razu wszystkie fakty i dowody na poparcie swoich twierdzeń i ewentualnych zarzutów, pod rygorem wyłączenia możliwości ich przytaczania w późniejszym czasie.
- ▶ **System dyskrecjonalnej władzy sędziego** przejawia się w tym, że od uznania sędziego zależy, czy dane fakty i dowody, na które strony nie powołały się wcześniej, zostaną uwzględnione.

Który system obowiązuje w postępowaniu cywilnym?

W postępowaniu cywilnym obowiązuje system dyskrecjonalnej władzy sędziego z uwzględnieniem elementów prekluzji, np. w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych.

Na temat odrębności w zakresie gromadzenia postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych por. rozdział 11. Postępowania odrębne, punkt 4. Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych.

Jakie wyjątki od zasady bezpośredniości można wymienić?

Wyjątkami od zasady bezpośredniości są:

- ▶ zlecenie przez sąd orzekający przesłuchania świadków innemu sądowi w drodze pomocy prawnej, jeżeli świadek zamieszkuje w miejscu odległym od siedziby sądu;
- ▶ sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę;
- ▶ złożenie zeznań przez świadka na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi;
- ▶ przesłuchanie świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, w miejscu jego pobytu przez sędziego wyznaczonego.

Jaka zasada dopełnia zasadę ustności?

Zasada ustności jest dopełniana przez zasadę pisemności. Strony na rozprawie składają oświadczenia ustnie, a poza rozprawą – oświadczenia pisemne.

Jakie czynności muszą być dokonane w formie pisemnej?

Formę pisemną muszą mieć między innymi:

pozew; zmiana powództwa; odpowiedź na pozew; przypoznanie; skarga kasacyjna; sprzeciw od wyroku zaocznego; apelacja; zażalenie; skarga o wznowienie postępowania; zarzuty przeciwko nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowym; wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego. W formie pisemnej należy zgłosić również zarzut potrącenia (art. 203¹ k.p.c.).

3. PRZESŁANKI PROCESOWE

W Kodeksie postępowania cywilnego nie zamieszczono legalnej, ustawowej definicji przesłanek procesowych, ale zostały określone skutki braku przesłanek procesowych.

Przesłanki procesowe można zdefiniować jako:

- ▶ okoliczności, od których ziszczenia się bądź nie uzależniona jest prawidłowość/niewadliwość danej czynności procesowej, możliwość zainicjowania postępowania, a nawet jego ważność → W. Siedlecki,
- ▶ okoliczności pozytywne bądź negatywne, które warunkują i decydują o tym, czy istnieje możliwość wszczęcia lub dalszego prowadzenia postępowania, w celu umożliwienia wydania rozstrzygnięcia o charakterze merytorycznym.

Q

Według jakich kryteriów możemy podzielić przesłanki procesowe?

Przesłanki procesowe można podzielić według różnych kryteriów:

- ▶ kryterium podmiotowego i przedmiotowego:
  - ↳ dotyczące sądu,
  - ↳ dotyczące stron,
  - ↳ dotyczące przedmiotu sprawy;
- ▶ kryterium skutku:
  - ↳ bezwzględne,
  - ↳ względne;
- ▶ kryterium istnienia/nieistnienia.

Przesłanki dotyczące sądu	Przesłanki dotyczące stron	Przesłanki dotyczące przedmiotu sprawy
droga sądowa	zdolność sądowa	<i>lis pendens</i> – zawistość sporu, z chwilą doręczenia pozwu nie można w toku sprawy wszcząć pomiędzy tymi samymi stronami nowego postępowania o to samo roszczenie
skład sądu sprzeczny z przepisami prawa	zdolność procesowa	<i>res iudicata</i> – powaga rzeczy osądzonej, czyli przeszkoda procesowa, która uniemożliwia ponowne rozpoznanie sprawy już wcześniej merytorycznie rozstrzygniętej

Przestanki dotyczące sądu	Przestanki dotyczące stron	Przestanki dotyczące przedmiotu sprawy
rozpoznanie sprawy przez sędziego, który powinien być wyłączony z mocy samej ustawy	brak właściwej reprezentacji powoda	
właściwość sądu	brak w składzie organów jednostki organizacyjnej występującej w sprawie jako powód, który uniemożliwia podejmowanie czynności w sposób skuteczny	
niewłaściwość sądu w sprawie, w której wyłącznie właściwy był sąd okręgowy, bez względu na wartość przedmiotu sporu	kaucja aktoryczna	
właściwy tryb postępowania, który ustala przewodniczący wydziału zanim dokona wyznaczenia posiedzenia w sprawie	immunitet dyplomatyczny	
jurysdykcja krajowa, przy czym przepisy wskazują, jakie sprawy, jakich podmiotów mogą podlegać właściwości sądów polskich w sprawach cywilnych		
zapis na sąd polubowny		

Jakie skutki mogą wywołać braki w zakresie przesłanek procesowych, które dotyczą stron?

Skutkami tymi są:

- ▶ **zawieszenie postępowania** → w razie: **śmierci** strony lub jej przedstawiciela ustawowego, **utruty** przez nich **zdolności procesowej**, **utruty** przez stronę **zdolności sądowej** lub utraty przez przedstawiciela ustawowego charakteru takiego przedstawiciela, jak również

jeżeli w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej stroną zachodzą braki uniemożliwiające jej działanie, chyba że ustanowiono kuratora;

- ▶ **umorzenie postępowania** → w przypadku stwierdzenia braku następcy prawnego strony, która utraciła zdolność sądową, a w każdym razie po upływie roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny, a zawieszone z powodu śmierci strony po upływie 5 lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania z tej przyczyny;
- ▶ **odrzućcie pozwu** → jeżeli jedna ze stron nie ma zdolności sądowej albo jeżeli powód nie ma zdolności procesowej, a nie działa za niego przedstawiciel ustawowy, albo jeżeli w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem zachodzą braki uniemożliwiające jej działanie i te braki nie zostały uzupełnione zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego;
- ▶ **nieważność postępowania** → postępowanie było prowadzone w sytuacji, gdy strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego.

Q

Jakie czynności podejmuje sąd, gdy wpływa pozew o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami, a sprawa została już prawomocnie osądzona?

Zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. → sąd odrzuci pozew.

↳ Gdyby nie odrzucił pozwu, zasłababy nieważność postępowania.

Q

Jakie przesłanki procesowe zaliczane są do przesłanek bezwzględnych i na czym polega ich specyfika?

Przesłanki bezwzględne powodują niedopuszczalność wszczęcia postępowania oraz jego merytorycznego rozpatrywania. Sąd bierze je pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy i nie podlegają one konwalidacji (art. 202 k.p.c.) Procedowanie i rozpoznanie sprawy, gdy wystąpiły takie przesłanki, powoduje nieważność postępowania (art. 379 k.p.c.).

Do przesłanek procesowych o charakterze bezwzględnym zalicza się:

- ▶ brak drogi sądowej;
- ▶ brak jurysdykcji krajowej;
- ▶ powagę rzeczy osądzonej – *res iudicata*;
- ▶ zawisłość sporu – *lis pendens*;
- ▶ zdolność sądową, o ile nie da się jej uzupełnić.

Q

Jakie przesłanki procesowe zaliczane są do przesłanek względnych i na czym polega ich specyfika?

Względność przesłanki procesowej może być oceniana według dwóch odmiennych kryteriów: brania pod uwagę jedynie na zarzut (nie z urzędu) oraz zdatości do konwalidowania braków przesłanki. Sąd może je uwzględnić, jeżeli zostanie złożony zarzut lub wniosek strony pozwanej, a ich braki mogą zostać uzupełnione przez sąd lub strony w oznaczonym terminie.

Do przesłanek procesowych o charakterze względnym zalicza się:

- ▶ istnienie zapisu na sąd polubowny – tylko na zarzut;
- ▶ zdolność sądową;
- ▶ zdolność procesową;
- ▶ kaucję aktoryczną – tylko na zarzut;
- ▶ brak właściwej reprezentacji – z uwagi na możliwość konwalidowania braków w tym zakresie (art. 69–71 k.p.c.).

Q

Jakie przesłanki procesowe zaliczane są do przesłanek pozytywnych i na czym polega ich specyfika?

Specyfika przesłanek procesowych pozytywnych przejawia się w tym, że ich wystąpienie daje możliwość merytorycznego rozpoznania sprawy, a brak którejś z nich stanowi przeszkodę procesową do prowadzenia postępowania i wydania merytorycznego rozstrzygnięcia.

Do przesłanek procesowych o charakterze pozytywnym zalicza się:

- ▶ wystąpienie drogi sądowej;
- ▶ istnienie jurysdykcji krajowej;
- ▶ posiadanie zdolności sądowej;

- ▶ posiadanie zdolności procesowej;
- ▶ istnienie właściwej reprezentacji po stronie powoda.

Jakie przesłanki procesowe zaliczane są do przesłanek negatywnych i na czym polega ich specyfika?

Wystąpienie przesłanki negatywnej powoduje ujemny skutek procesowy.

Do przesłanek procesowych o charakterze negatywnym zalicza się:

- ▶ zapis na sąd polubowny;
- ▶ kaucję aktoryczną;
- ▶ niewłaściwą reprezentację powoda;
- ▶ powagę rzeczy osądzonej;
- ▶ zawisłość sporu.

Które przesłanki procesowe podlegają konwalidacji?

Konwalidacji podlegają przesłanki o charakterze względnym, ponieważ nie powodują, że sprawa nie będzie mogła być rozstrzygnięta oraz rozpoznana w sposób merytoryczny.

Są to np. → zdolność sądowa, zdolność procesowa, właściwa reprezentacja.

4. ORGAN PROCESOWY

Stosownie do przepisu art. 175 ust. 1 Konstytucji RP → wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują **Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe**. Do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy (art. 2 § 1 k.p.c.). Nie są rozpoznawane w postępowaniu sądowym sprawy cywilne, jeżeli przepisy szczególne przekazują je do właściwości innych organów (art. 2 § 3 k.p.c.).

Q

Jakie sądy powszechne rozpoznają sprawy cywilne?

Sprawy cywilne rozpoznają następujące sądy powszechne: rejonowe, okręgowe i apelacyjne.

Q

Kto sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych?

Nadzór nad działalnością sądów powszechnych sprawuje Sąd Najwyższy.

Q

Jak wygląda struktura i organizacja sądów powszechnych w sprawach cywilnych?

Strukturę i organizację sądów powszechnych reguluje ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.).

Sądy w sprawach cywilnych mają następującą strukturę organizacyjną:

- ▶ sąd rejonowy → stworzony dla jednej lub większej liczby gmin,
  - ↳ w uzasadnionych przypadkach w obrębie jednej gminy może zostać utworzonych więcej niż jeden sądów rejonowych;
- ▶ sąd okręgowy → obejmuje obszar właściwości co najmniej dwóch sądów rejonowych;
- ▶ sąd apelacyjny → obejmuje obszar właściwości co najmniej dwóch sądów okręgowych.

W ramach powyższego podziału sądy dzielą się także na **wydziały** –

- ↳ wydziałem kieruje przewodniczący wydziału,
- ↳ którym jest prezes sądu, wiceprezes sądu lub inny sędzia.

!

Wyjątek: w wydziale ksiąg wieczystych, wydziale gospodarczym do spraw rejestru zastawów oraz w wydziałach gospodarczych do spraw KRS przewodniczącym może być również referendarz sądowy.

W sądzie rejonowym tworzy się wydziały: cywilny, karny, rodzinny i nieletnich, pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych, gospodarczy, ksiąg wieczystych, egzekucyjny.

W sądzie okręgowym tworzy się wydziały: cywilny, karny, pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych, gospodarczy, kontroli danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych.

W sądzie apelacyjnym tworzy się wydziały: cywilny, karny, pracy i ubezpieczeń społecznych.

Czy w sądach mogą być tworzone również inne wydziały poza wymienionymi?

Tak, w sądach mogą być tworzone inne wydziały. Dodatkowo poza siedzibą sądu mogą zostać utworzone wydziały zamiejscowe, a poza siedzibą sądu okręgowego także ośrodki zamiejscowe.

5. SKŁAD SĄDU

W pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 47 § 1 k.p.c.).

W jakich sprawach pierwszoinstancyjnych sąd orzeka w składzie innym niż jednoosobowy?

Sąd orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników w sprawach:

- ▶ z zakresu prawa pracy o:
  - a) ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązywania stosunku pracy,
  - b) naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu i o roszczenia z tym związane,
  - c) odszkodowanie lub zadośćuczynienie w wyniku stosowania mobbingu;

- ▶ ze stosunków rodzinnych o:
  - a) rozwód,
  - b) separację,
  - c) ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa,
  - d) rozwiązywanie przysposobienia.

W postępowaniu nieprocesowym → sprawy o przysposobienie (art. 509 k.p.c.).

Sąd w składzie **trzech** sędziów orzeka w:

- ▶ postępowaniu grupowym,
- ▶ postępowaniu nieprocesowym w sprawach o ubezwłasnowolnienie,
- ▶ przypadku wydania postanowienia w sprawie odmowy przyjęcia sprawy do rozpoznania przez sąd okręgowy i zwrócenia jej sądowi rejonowemu,
- ▶ prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawartość lub precedensowy charakter sprawy (art. 47 § 4 k.p.c.).

§

Art. 47 § 3 k.p.c. Postanowienia poza rozprawą wydaje sąd w składzie jednego sędziego.

§ 3¹. Zarządzenia wydaje przewodniczący.

§ 3². W sprawach rozpoznawanych w składzie jednego sędziego sędzia ten ma prawa i obowiązki przewodniczącego.

Q

W jakim składzie sąd rozpoznaje sprawę w drugiej instancji?

W postępowaniu apelacyjnym według art. 367 § 3 k.p.c. sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.

!

Wyjątek: w postępowaniu uproszczonym sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego.

W jakim składzie sąd rozpoznaje zażalenie?

Sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów.

W jakim składzie Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną?

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w składzie trzech sędziów.

Wyjątek: jeżeli Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną lub inny środek odwoławczy, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia, może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia **składowi siedmiu sędziów** tego sądu.

Jakie są konsekwencje niewłaściwego składu?

Skład sądu niezgodny z przepisami prowadzi w każdym przypadku do nieważności postępowania, którą sąd drugiej instancji (art. 378 § 1 k.p.c.) oraz Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) biorą z urzędu pod rozwagę.

- ↳ Niewłaściwy skład obejmuje zarówno kryterium ilościowe, jak i uprawnienia sędziego do prowadzenia i rozstrzygnięcia danej sprawy, np. brak delegacji do orzekania w sądzie okręgowym przez sędziego z sądu rejonowego.

6. WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

Właściwość sądu wiąże się z ustaleniem, jaki sąd w danej sprawie będzie posiadał kompetencje do jej prowadzenia i merytorycznego rozstrzygnięcia. Właściwość sądu wiąże się ze strukturą i organizacją sądów powszechnych. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego określają kompetencje sądów różnego rzędu oraz podział spraw i czynności pomiędzy sądami tego samego rzędu. Wyróżnia się właściwość rzeczową, miejscową i funkcjonalną.

Q**Na czym polega właściwość rzeczowa sądów?**

Właściwość rzeczowa sądu wiąże się z ustaleniem rodzaju spraw rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sądy różnych rzędów. Jako zasadę przyjęto, że skład sądu niezgodny z przepisami prowadzi w każdym przypadku do nieważności. Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych (art. 16 k.p.c.).

Q**Jakiego rodzaju sprawy należą do właściwości rzeczowej sądów okręgowych?**

Do właściwości sądów okręgowych jako sądów w pierwszej instancji w postępowaniu:

↳ **procesowym** należą sprawy (art. 17 k.p.c.):

- ▶ prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe, oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;
- ▶ roszczenia wynikające z Prawa prasowego;
- ▶ prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa 75 000 złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;
- ▶ wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;
- ▶ uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;
- ▶ odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;
- ▶ roszczenia wynikające z naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych.

Ponadto przekazanie sprawy sądowi okręgowemu może nastąpić w trakcie postępowania, jeżeli przy rozpoznawaniu sprawy w sądzie rejonowym powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości (art. 18 § 1 k.p.c.).

- ↳ Przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę sąd okręgowy może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić ją sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą.
- ↳ Postanowienie w tym przedmiocie wymaga uzasadnienia.
- ↳ Sąd rejonowy nie może ponownie przekazać tej samej sprawy do rozpoznania sądu okręgowego.
- ↳ **nieprocesowym** należą sprawy:
  - ▶ ubezwłasnowolnienie (art. 544 § 1 k.p.c.);
  - ▶ z zakresu sporów między organami przedsiębiorstwa oraz samorządem załogi (art. 691¹ § 2 k.p.c.);
  - ▶ zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej (art. 83 § 1 ustawy z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. z 2020 r. poz. 1192 ze zm.);
  - ▶ wniosek o rejestrację dzienników (art. 20 ust. 1 ustawy z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. z 2018 r. poz. 1914);
  - ▶ na podstawie art. 111 ustawy z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2022 r. poz.1277).

Q

Na czym polega właściwość miejscowa sądów i jakie są jej rodzaje?

Właściwość miejscowa sądu wiąże się z ustaleniem kompetencji sądów tego samego rzędu do rozpoznania danej sprawy ze względu na zakres ich kognicji. Wyróżnia się właściwość miejscową **ogólną, przemianą i wyłączną**.

Q

Na czym polega właściwość miejscowa ogólna sądu?

Właściwość miejscowa ogólna sądu została uregulowana w przepisach art. 27–30 k.p.c. w oparciu o zasadę *actor sequitur forum rei*. Powództwo należy wytoczyć przed sąd, w którego okręgu pozwany ma miejsce

zamieszkania (art. 27 § 1 k.p.c.). Miejsce zamieszkania określa się według przepisów Kodeksu cywilnego (art. 27 § 2 k.p.c.). Natomiast jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w Polsce, to ogólną właściwość oznacza się według miejsca jego pobytu w Polsce, a gdy nie jest ono znane lub nie leży w Polsce – według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce (art. 28 k.p.c.).

- ↳ Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytacza się → według siedziby państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie (*statio fisci*) (art. 29 k.p.c.).
- ↳ Powództwo przeciwko osobie prawnej lub innemu podmiotowi niebędącemu osobą fizyczną wytacza się według miejsca ich siedziby (art. 30 k.p.c.).
- ↳ W przypadku kiedy uzasadniona jest właściwość kilku sądów albo jeżeli powództwo wytacza się przeciwko kilku osobom → wybór między tymi sądami należy do powoda.

Na czym polega właściwość miejscowa przemienna sądu?

Właściwość miejscowa przemienna sądu umożliwia skorzystanie w ustawowo określonych przypadkach z wyboru sądu, który będzie właściwy do prowadzenia postępowania. W określonych sprawach powództwo będzie można wytoczyć albo według zasad ogólnych, albo przed sąd oznaczony w przepisach szczególnych. W szczególności z właściwości przemiennnej można skorzystać w przypadku powództwa:

- ▶ roszczenie alimentacyjne oraz o ustalenie pochodzenia dziecka i związane z tym roszczenia wytoczyć można według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej;
- ▶ roszczenie majątkowe przeciwko przedsiębiorcy można wytoczyć przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład główny lub oddział, jeżeli roszczenie pozostaje w związku z działalnością tego zakładu lub oddziału;
- ▶ zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego

wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania; za miejsce wykonania umowy uważa się miejsce spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umów danego rodzaju, natomiast w razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem;

- ▶ roszczenie z czynu niedozwolonego wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę;
- ▶ ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu środków masowego przekazywania można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda;
- ▶ zapłatę należności za prowadzenie sprawy wytoczyć można przed sąd miejsca, gdzie pełnomocnik procesowy sprawę prowadził;
- ▶ roszczenie ze stosunku najmu lub dzierżawy nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości;
- ▶ przeciwko zobowiązanemu z weksła lub czeku można wytoczyć przed sąd miejsca płatności, przy czym kilku zobowiązanych z weksła lub czeku można łącznie pozwać przed sąd miejsca płatności lub sąd właściwości ogólnej dla akceptanta albo wystawcy weksła własnego lub czeku;
- ▶ roszczenia z czynności bankowych przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda; przepisy te stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcom prawnym o roszczenia z czynności banku hipotecznego;
- ▶ w sprawach z zakresu prawa pracy może być wytoczone bądź przed sąd właściwości ogólnej pozwanego, bądź przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy.

Na czym polega właściwość miejscowa wyłączna sądu?

Właściwość miejscowa wyłączna sądu polega na tym, że w określonych sprawach powództwo może być wytoczone **wyłącznie** przed sąd

oznaczony w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, a ponadto wyłączone zostają ogólne zasady właściwości miejscowej ogólnej i przemiennej. Właściwość wyłączna została wprowadzona w powództwach o:

- własność,
- inne prawa rzeczowe na nieruchomości,
- posiadanie nieruchomości,
- o roszczenia z art. 231, 224–228 i 230 k.c., o ile są związane z nieruchomością:
  - ↳ można je wytoczyć wyłącznie przed **sąd miejsca położenia nieruchomości**,
  - ↳ sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości,
  - ↳ jeżeli nieruchomość, której położenie jest podstawą oznaczenia właściwości sądu, jest położona w kilku okręgach sądowych → powód wybiera między sądami właściwymi z tytułu:
    - dziedziczenia,
    - zachowku,
    - zapisu,
    - polecenia
    - oraz innych rozrządzeń testamentowych;
  - ↳ można je wytoczyć wyłącznie przed sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli miejsca jego zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, przed sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część (art. 39 k.p.c.);
- ze stosunku członkostwa spółdzielni, spółki lub stowarzyszenia, które wytacza się wyłącznie według miejsca ich siedziby (art. 40 k.p.c.),
- ze stosunku małżeństwa, które wytacza się wyłącznie przed sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu,